

SZÁNTÓ JUDIT

ZAVARBAN VAGYOK...

BESZÉLGETÉS GEORGE TABORIVAL

— 1987-ben ön azt nyilatkozta Osgyáni Csaba kollégámnak: az az alapproblémája, hogy milyen színházat lehet csinálni a mai újkonzervatívizmus idején, az „ártalmatlanná” vált színház virágzása közepette. Azóta négy év telt el, és a helyzet — ahogy nálunk mondják — csak fokozódott. Ön okosabb lett?

— Hát igen, ma még sokkal radikálisabban vetődik fel az akkori kérdés; a színház tovább fejlődött, mármint az ártalmatlanság irányába. A tartalom egyre kevésbé számít, minden a forma. Mit játszanak a hajdan radikális műhelyek? A (kelet-) berlini Maxim Gorkij Színház T. S. Eliotot, a (nyugat-) berlini Schaubühne Botho Strausst vagy a *Téli regét*, szigorúan politikamentes felfogásban, és persze tudjuk: a politika kerülése is politika — kérdés, hogy milyen.

Ezzel az áramlattal lehet együtt úszni, és lehet szembe fordulni vele, bár le kell szögezni: vannak pozitív vonatkozásai is. Szó mi szó: régebben a német színházban túl sok volt a direkt politizálás, csak a nagy társadalmi összefüggésekkel foglalkoztak, holott a politikum a hátlószobában meg a gyerekosztóban kezdődik.

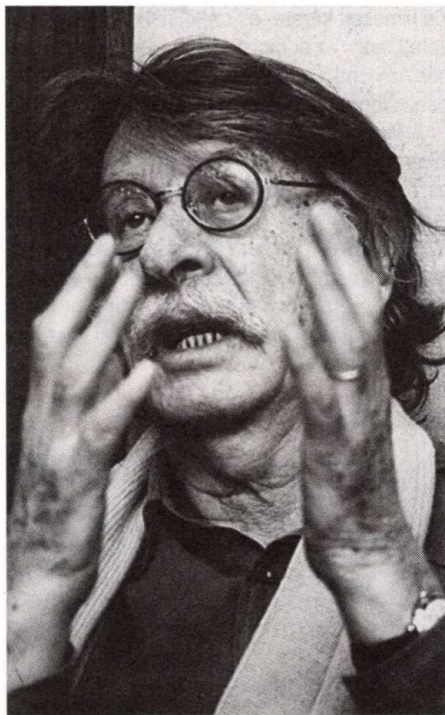
— Miféle politizálást hiányol a színházban?

— A kritikát, az ellenzéki hangot — abból pedig nem sokat látni manapság. A 68-as nemzedék nagy avantgárd rendezői ma a nagy színházak intendánsi székeiben ülnek; általános a menekülés az esztétizmusba. Amit a mostani színház csinál, az nem veszélyes, az nem fáj — az ilyen színház pedig elárulja hivatásunkat.

— Ön szerint miért alakult ez így?

— Mert ilyen a történelmi helyzet. A változás gyökerei a nagypolitikába nyúlnak. A radikalizmus kifáradt, a nagy modellek, Brecht, Beckett kimerültek. S mi van helyettük? Jellegzetes, hogy hány nagy tervezőből lett rendező; gondolkodjék Achim Freyere, Axel Mantheyra. S ők persze előnyben részesítik az élőképeket. Csakhogy a nézőt mindenütt — a nagy magazinokban, a filmben, a tévében — képek veszik körül, s a képdömpinggel egyre kevesebbet tud kezdeni. Itt van például az általam amúgy igen kedvelt Bob Wilson: az ő előadásain úgy érzem magam, mintha a fogorvosi váróban képesújságot lapoznék. *Es penetriert nicht...* hogy is mondják...

— *Nincs benne átütő erő...*

George Tabori (MTI-fotó)

— Igen. Tudja, képek még a hulla, még a rom is szép. Csakhogy az igazság, az egyáltalán nem szép.

— Magányosnak érzi magát?

— Igen. Zavaros korszak ez, és én zavarban vagyok tőle. Azt hiszem, igaza van **Eörsi István**nak: új enciklopédiára lenne szükség, hogy újra definiáljuk a szavakat. Fogalmunk sincs, mit jelentenek ma az olyan szavak, mint jobb- meg baloldal, szocializmus, imperializmus, forradalom, háború és béke, hazafiság és nacionalizmus, csak dobálózunk velük; üres klisék lettek, vagy elsűvítettek a fülünk mellett, mint a rakéták.

— A színházat is újra kellene definiálni?

— Igen, fecsegés helyett vissza kellene találnunk a szavak értelméhez. A mostani színház olyan, mint egy hatalmas szupermarket, tele van rakva áruval, az ember valósággal beleszédül, és végül nem vásárol semmit. Még szerencse, hogy a színházat legalább végig kell ülni, nem lehet átlapozni vagy átkapcsolni egy másik adóra.

Viszont a közönség sajnos mindent elfogyaszt, és aztán mindent ki is köp, vagyis végeredményben semmit sem „vásárol meg”; ezt a közönséget, amely akkor is polgári, ha történetesen munkásokból áll, már nem lehet provokálni. Legalábbis Nyugaton nem. Keleten még lehetne — ha mernék. A Maxim Gorkij Színház *Mein Kampf*-előadásában például Gretchenen, amikor felkínálja meztelen testét Herzlnek, rajta hagyták a bugyit. Amikor ezt szóvá tettem, a rendező azt mondta: egyelőre még nem tartunk ott, majd gyere vissza egy év múlva. Azóta eltelt egy év, és Gretchenen változatlanul rajta van a bugyi. Szerintem épp ez a pornográfia.

— Ön a német színházban van otthon. A fejlődés menete ellenére ma is Németországban látja az európai színház centrumát?

— Igen, a német színház minden értelemben páratlanul gazdag, és a struktúrája is a legjobb. Ebben egyébként Bécset is beleértem, ahol az utóbbi években hallatlanul megizmosodott a színházi tevékenység. Még én is ott jutottam el a hírnév abszolút csúcspontjára. Képzelve csak, a minap a feleségem a kutyánkat sétáltatta az utcán. Jön vele szembe két nő, és az egyik azt mondja a másiknak: „Nézd, ez a Tabori kutyája!”

— Gondolja, hogy német földről indulhatnak el az ön kedvére való új színházi folyamatok is?

— Talán igen. Talán az egykori NDK-ban dúló válság is érlel majd változásokat. Tragikus helyzet: onnan indult el a nagy fordulat, és most ott a legviharzóbban keserű a hangulat; a szocializmus helyén óriási lyuk tátong. Ha már a skinheadek az Alexon éppen a nyakkendősket verik...

— *Min dolgozik jelenleg? És mik a tervei?*

— Két saját darabomat próbálok. A Burgtheaterben a *Babylon Blues*-t — huszonöt szkeccs-szerű jelenetből álló füzért arról, hogyan lehet boldognak lenni.

— És hogyan?

— Egyszerűen. A boldogság ott kezdődik, ahol a boldogtalanság véget ér. Amikor a szomszéd ember hozzájut egy pohár sörhöz...

— A másik darab?

— Az a címe: *Goldberg-variációk*. Ezt a Burg kamaraszínházában, az Akademietheaterben játsszuk majd. Összel pedig Lessing *Bölcs Nát-hánját* szeretném megrendezni ugyancsak Peymann-nál.

— És azután? Mi lesz a világgal?

— Van egy vicc, amelyik egy amerikai gyerekjátékon alapul. Valaki kopog. *Knock-knock*. Vagyis kip-kop. A másik megkérdi: *Who's that?* Ki az? Az első meg felel. *Emily. Emily who?* Miféle Emily? *Emily Roberts*. S a többi. Na, játsszuk el. Majd én kopogok. *Knock-knock*.

— *Who's that?*

— ...

— *Értettem. Köszönöm.*